

N KOLIK POZNÁMEK K CHÁPÁNÍ POJM R ST A ROZVOJ Z POHLEDU EKONOMICKÝCH V D

A FEW REMARKS ON UNDERSTANDING OF THE TERMS OF GROWTH AND DEVELOPMENT FROM THE PERSPECTIVES OF ECONOMIC SCIENCES

DOC. RNDR. MILAN VITURKA, CSc.

ING. DOMINIKA TÓTHOVÁ

<p><i>Katedra regionální ekonomie a správy</i> <i>Ekonomicko-správní fakulta</i> <i>Masarykova univerzita</i> ☒ Lipová 41 a, 602 00 Brno, Czech Republic E-mail: viturka@econ.muni.cz, d.tothova@mail.muni.cz</p>	<p><i>Dept. of Regional Economics and Administration</i> <i>Faculty of Economics and Administration</i> <i>Masaryk University</i> ☒ Lipová 41 a, 602 00 Brno, Czech Republic E-mail: viturka@econ.muni.cz, d.tothova@mail.muni.cz</p>
---	---

Anotace

lánek se zabývá vývojem chápání pojmu hospodářský růst a hospodářský rozvoj po 2. světové válce až po současnost. Kriticky se zaměřuje především na chápání hospodářského růstu jako nejdůležitějšího kritéria hodnocení ekonomické vyspělosti a životní úrovně jednotlivých zemí. Dále jsou zde uvedeny praktické konsekvence vztahující se k hospodářské politice a ekonomické praxi, které mimo jiné dokládají, jak se projevilo ekonomické dogma o nutnosti neustálého růstu HDP v ekonomikách vyspělých i rozvojových zemí. P ísp vk dokládá, že růst vyspělé země není možné zaručit a hodnotit pouze na základě hospodářského růstu, ale právě na základě ekonomického rozvoje, který chápeme jako všechny aktivity směřující ke zlepšování ekonomických, strukturálních, technických, kulturních a sociálních fundamentů kvality života obyvatel příslušných k dané společnosti resp. danému území.

Klíčová slova

růst, rozvoj, hospodářská politika

Annotation

The article deals with the development of conceptual understanding economic growth and economic development after the Second World War to the present. It critically focuses on the understanding of economic growth as the most important criterion for assessing the economic evaluation of the economic development of individual countries. Furthermore there are mentioned the practical consequences related to economic policy and practice which amongst others show how reflected economic dogma of the necessity of constant GDP growth in developed and developing (less developed) countries. The paper shows that a level of development of the country and a standard of living cannot be guaranteed and evaluated only on the basis of economic growth, but on the basis of economic development, that we understand as all activities aimed at improving the economic, structural, technical, cultural and social fundamentals of quality of life of inhabitants belonging to the society respectively to the territory.

Key words

growth, development, economic policy

JEL classification: B20, B40

1. Úvod

Pojmy r st a rozvoj nepochybn pat í k nejvíce frekventovaným pojmm v rámci společenských, zejména ekonomických v d. Tyto primárn komplementární pojmy jsou obvykle poufívány v ustálených spojeních s p ívlastky hospodá ský (ekonomický) p íp. společenský. V teorii a praxi jsou ov-ém velmi asto zam ovány a jejich významové rozdíly jsou tak, asto ú elov , odsouvány do pozadí. Za významnou p í inu tohoto neuspokojivého stavu lze považovat snahu ekonomie hlavního proudu o univerzáln platné pozitivistické vysv tlení společenského pohybu, které ignoruje p sobení kvalitativních faktor ovliv ujících dosaženou úrove ekonomického a zejména sociálního rozvoje. K tomu dále p istupuje farizejské p esv d ení o relativn bezproblémové p enositelnosti základních hodnotových schémat euro-atlantického kulturního okruhu na ostatní kulturní okruhy (Viturka et al., 2013).

V souladu s uvedenými skute nostmi je hlavním cílem tohoto lánku vyhodnotit povále ný vývoj v chápání obou pojmm (s d razem na identifikaci jejich nejvýznamn j-ích odli-ností) v etn z tohoto vývoje se odvíjejících praktických konsekvencí vztahujících se k hospodá ské politice a k ekonomické praxi v bec. Pro napln ní stanoveného cíle je krom analýzy dosavadního vývoje nezbytná aplikace systémového p ístupu, v jehoí rámci jsou zkoumané společenské jevy a procesy chápány komplexním resp. holistickým zp sobem a se zohledn ním relevantních vnit ních a vn j-ích souvislostí.

2. Vývoj chápání pojmu r st a rozvoj

Hlavním hospodá ským cílem prosazovaným jifl po dlouhou dobu politiky i ekonomy je zaji-t ní stabilního hospodá ského r stu doprovázeného nízkou inflací i nezam staností. A práv z tohoto d vodu je teoriím ekonomického r stu v nována pozornost jifl od dob Adama Smithe, který shledával hlavní zdroje r stu v d lb práce a ve svobodné trní sm n (Holman, 2000). Po 2. sv tové válce byla hospodá ská politika vystav na na pozitivisticky lad ných keynesiánských základech a pomocí ovliv ování agregátní poptávky pak zaji-ovala pom rn rychlý hospodá ský r st a nízkou nezam staností (v souladu s tím byla tehdy pln respektována tzv. Phillipsova k ivka, která umofl ovala volit mezi nízkou nezam staností nebo inflací). Víra ve v-eobecnou platnost ekonomické teorie (v etn schopnosti úsp -né predikce budoucího vývoje) a v mofnost efektivního ovliv ování ekonomických agregát skon ila ekonomickou krizí v 70. letech. Tato krize mj. zpochybnila n která ekonomická paradigmata, p edev-ím mín ní o stabilní Phillipsov k ivce (Caldwell, 2013). Po intervencionistické keynesiánské hospodá ské politice, která nebyla jifl schopná vypo ádat se s nastalými ekonomickými problémy, nade-la doba zm ny politické orientace i ekonomického my-lení konzervativním sm rem, spojeným zejména s monetarismem, -kolou racionálních o ekávání, ekonomíí strany nabídky i -kolou ve ejné volby (fídek, 2007).

K vý-e uvedeným informacím je pot ebné poznamenat, fle na keynesiánskou teorii navázali ve svém r stovém modelu Harrod a Domar ó jejich model zd raz uje dynamické vazby mezi zvy-ováním HDP a investicemi firem stimulované i pomocí státních zásah do ekonomiky (Holman, 2000). Do pop edí se v-ak postupn dostaly neoklasické modely, zejména Solow v model považující za hlavní zdroje r stu kapitál a technologický pokrok. Na t chto modelech vystavená neoklasická teorie je dodnes pokládána za nejvýznamn j-í teorii hospodá ského r stu (i Solow v model byl ov-ém podroben kritice a to zejména proto, fle technologický pokrok je zde považován za exogenní veli inu, která sama o sob pochopiteln nem fle vysv tlit jeho p vod). Ve druhé polovin 80. let proto do-lo k dal-í inovaci p edstavované endogenními r stovými modely, které staví na internalizaci zdroj technologického pokroku.

Za nejzávafln j-í systémový problém bránící adekvátnímu za len ní pojmu rozvoj do neoklasicky zalofené ekonomie hlavního proudu pokládáme silný redukcionismus této -koly ekonomického my-lení. Uvedený fakt dob e ilustruje redukce hodnoty na pouhou cenu, cofl ve své podstat znamená, fle za skute n d leflité je považováno pouze to, co lze jednodu-e kvantifikovat ó v na-ém p ípad jde tedy o r st vyjád ený pomocí ukazatele HDP (charakteristické je rovn fl z etelné ignorování

prostorového a do jisté míry i asového hlediska a rovn fl role institucí) ². S tím koresponduje šinterpretaci n efektivníõ využití gnoseologického rámce uzav ených fyzikálních systém úzce spojené s aplikací konceptu ceteris paribus, a koliv společ enský pokrok ve skute ném sv t logicky probíhá v podmínkách otev ených systém s významnou rolí zp tných vazeb ó jak vtipn poznamenává Sedlá ek (2012), sv t je ceteris non paribus. Tento redukcionistický p ístup pak umohl uje formulovat šv-eobecn platné univerzální zákonyõ, kdy nové síly nevznikají uvnit p íslu-ných systém , ale pouze v podob externích -ok (Kovanda, 2011). Výchozí p edpoklady odpovídajících model ťedy nejsou primárn odvozovány z reality, ale spí-e z pot eby matematického d kazu existence a stability šmystickéhoõ stavu rovnováhy (upraveno dle Go eva, 2005). Na druhé stran je ov-em pot ebné upozornit na potenciální nebezpe í, fle opu-t ní modernistického pojetí reprezentovaného ekonomii hlavního proudu a jeho nahrazení postmodernismem by z d vodu potla ení deterministických model a v-eobecn víry v pozitivismus tj. v deckou poznatelnost sv ta nutn vedlo k fragmentaci poznání. Podle Prigogina a Stengersové (1984) nabízí ur itou moflnost syntézy modernistického a postmodernistického pojetí teorie samoorganizujících se otev ených komplexních systém . Tyto systémy ov-em jifl nelze popsat pouze prost ednictvím parciálních analýz jejich komponent, nebo v jejich dynamice hraje d lefitou roli inercie (sukcese) a historický a institucionální vývoj (koexistence). Podle Luhmannovy samoorganiza ní teorie (1982) pak společ enské systémy mohou reprodukovat sami sebe za p edpokladu, fle mezi jejich komponentami existuje dynamická komunikace. Rozvoj t chto systém má emergentní charakter a je tedy spojen s neustálým vnikáním nové kvality a v souladu s tím jej nelze predikovat (Kovanda, 2011) ó v podstat ov-em jde o rozvoj taflený produk ními a sociálními inovacemi. Vý-e uvedené skute nosti umohl ují p íjmout záv r, fle teoreticko-metodologická východiska ekonomie hlavního proudu neumohl ují akceptovat (kvalitativní) rozvoj jako syntetické vyjád ení společ enského pohybu, nebo se nachází v rozporu s jejím paradigmatem. Jifl od uve ejn ní významné studie tzv. ímského klubu šLimits to Growthö (1972) se tak za ala jako alternativa k jednostranným ekonomickým koncept m prosazovat my-lenka společ enského rozvoje jako multidimenzionálního konceptu, zahrnujícího materiální, sociální, environmentální, politické i kulturní faktory, které p ímo ovliv ují kvalitu flivota. Její praktické napl ování se postupn stalo jednou z nejd lefit j-ích otázek globálního významu.

Sou asné chápání diskutovaných pojm lze demonstrovat na vybraných p íkladech známých definic. Pokud jde o hospodá ský r st lze uvést následující definice:

- Encyklopedie Britannica (2014) definuje hospodá ský r st jako proces, p i kterém v pr b hu asu roste národní bohatství.
- Encyklopedie Wikipedia (2014) definuje ekonomický r st jako r st trfní hodnoty zboffí a slufleb vyprodukovaných v ekonomice v pr b hu asu, který bývá obvykle m en jako procentní tempo r stu reálného hrubého domácího produktu.
- Samuelson a Nordhaus (1995) považují za ekonomický r st zvý-ení celkového produktu zem b hem ur itého období. Dále konstatují, fle se v t-inou m í jako ro ní tempo r stu reálného HDP (pop . potenciálního produktu p edstavujícího nejvy-í moflnou úrove reálného produktu) dané zem .

V p ípad hospodá ského rozvoje pak jde o tyto pon kud nesourodé definice:

- Encyklopedie Britannica (2014) definuje hospodá ský rozvoj p edev-ím jako proces, p i kterém jsou zaostalé resp. rozvojové ekonomiky transformovány do moderních pr myslových ekonomik. Dále uvádí, fle n kdy bývá tento pojem pouffíván i jako synonymum pro hospodá ský r st, obecn se pak pouffívá k popisu zm n v ekonomice zem zahrnující její kvantitativní i kvalitativní zlep-ení.
- Encyklopedie Wikipedia (2014) považuje hospodá ský rozvoj za takový rozvoj, který podporuje r st flivotní úrovn a ekonomického zdraví. Hospodá ský rozvoj m fle být zaloflen na kvantitativních i kvalitativních zm nách v ekonomice a m fle zahrnovat více oblastí, jako nap . rozvoj lidského kapitálu, rozvoj infrastruktury, konkurenceschopnost, udrflitelnost, sociální za len ní, zdraví, bezpe nost a gramotnost.

² V tomto kontextu tak tvrzení, fle ekonomie je v dou o chování lov ka (viz nap . Holman, 2000) nep sobí zcela v rohodn .

- Samuelson a Nordhaus (1995) op t spojují pojem ekonomický rozvoj spí-e s ekonomicky efektivní transformací mén vosp lých zemí. Za ty i základní faktory rozvoje pak považují lidské a p írodní zdroje, tvorbu kapitálu a technologie.

Celkov je možné konstatovat, že definice ekonomického r stu se do zna né míry shodují a jsou za n j považovány kvantifikovatelné zm ny v ekonomice vyjád ené prost ednictvím r stu HDP. V t-ina vý-e uvedených definic chápe obsahový rozdíl mezi pojmy r st a rozvoj. Z vného pohledu tyto pojmy nejlépe rozli-uje Wikipedia, u zbývajících definic se v p ípad ekonomického rozvoje setkáváme s dvojným uchopením tohoto pojmu: rozvoj je zde chápán bu jako pozitivní ekonomický vývoj obsahující kvalitativní zm ny nebo jako proces transformace rozvojových (tj. mén vosp lých) ekonomik.

V na-em pojetí pod pojmem společenský rozvoj rozumíme všechny aktivity sm ující ke zlep-ování ekonomických, strukturálních, technických, kulturních a sociálních fundament kvality života obyvatel p íslu-ných k dané společnosti resp. danému území (ve druhém p ípad pak hovo íme o regionálním rozvoji). Toto pojetí tedy p ekonává společensky kontroverzní redukci rozvoje pouze na jeho ekonomickou komponentu. Rozvoj je nepochybn komplexn j-ím (a rovn fl progresivn j-ím) pojmem nejl r st, nebo klade základní d raz na kvalitativní zm ny indukované p edev-ím v deko-technickým a dále sociálním pokrokem a jejich následné -ení prost ednictvím d lby práce a sociálních vztah . V této souvislosti pak lze nepochybn obecn souhlasit s tézí o p evládající pozitivní vazb mezi hospodá ským r stem a hospodá ským rozvojem (chápaného jako nejdynamní t j-í komponenta společenského rozvoje)³. Pokud v-ak tuto tézi za neme blíže zkoumat, zji-ujeme, že jde spí-e o stochastickou nejl jednozna nou závislost a otázka zda hospodá ský r st skute n p edstavuje optimální cíl perspektivního společenského rozvoje je tedy nejen legitimní, ale i velmi aktuální. Jak ve svém lánku podotýká Sen (1983) "hospodá ský r st je jedním z aspekt procesu ekonomického rozvoje".

Vý-e diskutovaný problém pochopiteln významn ovliv uje i probíhající diskurz v rámci regionální ekonomie, jejífl teoretické základy nicmén stále z v t-í ástí tvo í p evzaté makroekonomicky orientované teorie. Vzhledem k potíflm s jejich regionální interpretací, umoc ovaných nedostatkem relevantních statistických údaj , je v-ak v tomto sm ru v nována významná pozornost i tvorb originálních teorií, které jsou logicky orientovány spí-e na hnací síly rozvoje region (nap . teorie u ících se region) nejl na predikci jejich dal-ího hospodá ského r stu. Nejvýznamn j-í p ísp vek na-í katedry v této oblasti p edstavuje integra ní teorie udržitelného regionálního rozvoje zohled ující zákonitosti vývojové a hierarchické diferenciacce společenských systém (podrobn ji viz Viturka, 2011). Tato teorie je založena na p vodních modelech regionálního hodnocení kvality podnikatelského prost edí a kvality sociálního prost edí zohled ujících nejvýznamn j-í preference podnikatelských subjekt resp. bydličního obyvatelstva prost ednictvím definovaných ekonomických a sociálních faktor (dopl ných profilovými environmentálními faktory). Tyto preference vyjad ují odpovídající poptávku po výrobních faktorech resp. sociálních faktorech kvality života, kterou pak lze porovnat s existující regionální nabídkou determinující potenciální míru jejího uspokojení v rámci jednotlivých region .

3. Praktické (politické) konsekvence

fiádoucí tj. konsensuáln akceptované cíle společenského rozvoje jsou v rozvinutých (v podstatn mén-í mí e pak v rozvojových) zemích vesm s napl ovány prost ednictvím relevantních politik, zejména hospodá ské, m nové a sociální politiky dopl ných environmentální politikou. Tyto politiky jsou obvykle záramovány výchozí doktrínou reflektující teoretické poznatky nashromáflné společenskými i p írodními v dami. V tomto sm ru soust edíme na-í dal-í pozornost na dlouhodob orientovanou kontinentální (evropskou) hospodá skou politiku.

³ Uffití termínu šp evládajícíõ odráflí specifické p ípady hospodá ského r stu p ín-íejícího pro hostitelskou zemi pouze minimální rozvojové impulzy, typický pro celou adu rozvojových zemí.

Úvodem k následujícímu textu je pot ebné p ípomenout, že po ukon ení povále né nadvlády keynesiánské politiky se stal v–eobecným základem hospodá ských politik vysp lých zemí s tržní ekonomikou neoliberalismus, podporující pouze umírn né zásahy ve ejné správě do tržní ekonomiky (zejména zásahy napravující tzv. tržní selhání). Tento p echod nastartoval významné strukturální změny vedoucí k vy–ímu zapojení zemí do mezinárodní d lby práce (liberalizace trh) v etn trvalého tlaku na deregulaci ekonomiky (omezování byrokracie) a rovn fl zmen–ení objemu státního sektoru (privatizace).

Snaha aplikovat liberální modely ekonomického rozvoje i na mén vysp lé zem (Latinská Amerika, Asie, n které africké zem) ov–em vedly k ad negativních jev , kdy primárn jist chvályhodné úsilí vysp lých zemí poskytovat finance, technologie a koncepce tržn orientovaným rozvojovým ekonomikám vyústily v 80. letech ke vzniku dluhové krize. D lefitým aspektem této etapy byl, na rozdíl od mezivále ného období, mnohem v t–í aktivismus multilaterálních institucí a vlád v itelských zemí (Baer, Hagrids, 1997). Negativní dopady se projeví i v environmentální oblasti ve spojení se zvy–ováním produkce potravin pomocí intenzivního zem d lství. Nap íklad v Indii p í tzv. zelené revoluci do–lo v 60. letech k rozsáhlé p dní a vodní degradaci v d sledku nadm rného vyuffívání podzemní vody, pouffívání vysokého objemu um lých hnojiv a pesticid (Singh, 2001). V n kterých rozvojových zemích (Jižní Korea, Tchaj-wan, Honkong, Singapur) se v–ak poda ilo skloubit západní modely r stu s domácím prost edím a tradicemi a dosáhnout tak za pom rn krátkou dobu výrazného hospodá ského pokroku. Tím do–lo k zásadnímu zpochybn ní po 2. sv tové válce velmi populární hypotézy bludného kruhu chudoby, podle níž chudé zem nemohou dosáhnout hospodá ského r stu (Holman, 2013).

I p es v–echny tyto skute nosti je v sou asnosti i nadále za hlavní kritérium posuzování dosažené hospodá ské úrovn považován ekonomický r st HDP. Hodnocení na základ tohoto ukazatele bývá ale velmi ásto kritizováno. Nap . Sedlá ek (2012) navrhuje šzm nu terminologieo pojmu HDP tj. hrubý domácí produkt na hrubý dluhový produkt, jelikož HDP lze zvy–ovat na základ opakujících se mezinárodních p j ek, které ov–em na druhé stran zvy–ují vládní dluh. Tuto tezi podporuje i láněk Kubiszewski et al. (2013), jehož auto i uvád jí, že od roku 1950 se globální HDP zvý–il více neff t íkrát, zatímco ekonomický blahobyt charakterizovaný indikátorem GPI (Genuine Progress Indicator) od roku 1978 klesá. I když GPI nepovařují za zcela ideální ukazatel blahobytu, p esto pokládají za pot ebné nahradit HDP jiným indikátorem, který bude lépe charakterizovat ekonomický rozvoj.

Po ad neúsp –ných aplikací r stových model ve vysp lých i rozvojových zemích pak vyvstala pot eba vznik nových, rozvojov orientovaných teorií. Ty by se m ly zam ovat i na jiné komponenty r stu neff je pouze HDP a dále brát v potaz také prostorové a asové aspekty. V tomto kontextu se dostávají do pop edí regionální teorie rozvoje, které mimo jiné up ednost ují hodnocení kvality podnikatelského a sociálního prost edí, míru adaptability ekonomiky apod. Za hlavní impuls rozvoje pak považují nejvysp lej–í regiony, které se v posledních desetiletích ukazují nejen jako hybná síla ekonomického r stu, ale i jako d lefitý prvek k p echodu ke znalostní spole nosti založené na výzkumu, technologiích a inovacích (Skokan, 2004). Z pohledu hospodá ské politiky lze považovat za p ínosné zejména jejich výrazné zam ení na hodnocení rozvojových disparit, tedy na rozdíly vyskytující se v socio-ekonomické vysp losti region . Za tímto ú elem bylo na na–í kated e vypracováno n kolik studií, které jsou dále stru n specifikovány.

V lánku Viturky (2010) jsou regionální disparity identifikovány pomocí modifikace neoklasické funkce hospodá ského r stu, jejíž rozhodující sou ástí je zavedení externí komponenty kvalita podnikatelského prost edí (KPP)⁴. Pozitivní p ínosy této modifikace potvrzují velmi t sné regionální vazby mezi KPP a HDP. Za hlavní nástroje sniřování regionálních disparit pak jsou považovány programy orientované na zvy–ování KPP, rozvoj integra ních proces a zlep–ení vyuffívání endogenních zdroj ekonomického rozvoje. Hodnocením ekonomické výkonnosti region v rámci EU 27 se pak ve své studii v novali fiřtek a Klímová (2010). Hodnocení provád jí na základ vybraných

⁴ Za hlavní faktory KPP jsou zde považovány obchodní, pracovní, regionální, lokální, infrastrukturní, cenové a environmentální faktory.

ukazatel (mimo HDP, které lze považovat za klí ové p edpoklady i determinanty ekonomické úrovn region a které dle názoru autor významn akcentují principy znalostní ekonomiky (a mají tedy do zna né míry kvalitativní rozm r). Za tyto ukazatele považují disponibilní p íjmy domácností, míru nezam stanosti, výdaje na výzkum a vývoj, zam stanost ve výzkumu a vývoji a dále ve znalostn náro ných slufbách a v hi-tech a medium-tech odv tví pr myslu. Výzkum ukázal, že existuje t sná vazba mezi hodnocením vysp losti ekonomiky podle HDP a parametr znalostní ekonomiky.

Významným problémem limitujícím koncepc ní optimalizaci hospodá ských politik je skute nost, že teoretické poznatky ekonomie hlavního proudu vesm s nejsou dovád ny do prakticky pouflitelných záv r . Opomíjena je i aktivní role firem, nebo v–eobecné teorie mají tendenci vnímat v–echny organizace de facto stejným zp sobem jako š erné sk í kyš schopné pouze omezeného po tu reakcí na vn j–í podn ty (McDermott, Taylor, 1982; Walker, 1989). Na tomto míst je ú elné uvést Colander v názor (2005), podle kterého lze hospodá ské politiky vytvá et i bez plné znalosti obecných ekonomických zákon ó tento postup pak ozna uje jako š muddling throw proces. V reakci na vý–e uvedené skute nosti a názory se logicky za ala stále siln ji prosazovat i my–lenka o neexistenci jediného modelu rozvoje, který by byl aplikovatelný ve v–ech ástech sv ta. Tato my–lenka koresponduje s poznáním, že idea o univerzální hierarchii pot eb lov ka nebyla zatím dostate n podlofena (Smelser, 1994).

Poptávka po nových politikách je generována i skute ností, že empirické poznatky jednozna n nepotvrdily p edpoklad, že zvý–ení HDP automaticky vede i ke zvý–ení flivotní úrovn v t–iny obyvatelstva. To platí zejména v t ch p ípadech, kdy r st HDP není doprovázen zvý–ením nabídky pracovních míst ó tento typ r stu je ozna ován jako job-less growth (p íkladem takového vývoje je nap . Indie). Ze spole enského pohledu ov–em obecn platí, že bez vyváfených sociálních vztah lze jen st flí dosáhnout vyváfeného ekonomického rozvoje. V souladu s touto tézí proto považujeme dynamickou rovnováhu mezi hospodá ským rozvojem a kvalitou flivota za *conditio sine qua non* jeho dlouhodobé udrflitelnosti. S tím koresponduje nov formulovaný základní cíl hospodá ské politiky, za který je i nadále považována maximalizace spole enského blahobytu, který ov–em nelze zúflit pouze na materiální stránku (fiák, 2006). Tento záv r lze pochopiteln vztáhnout i na regionální úrove (viz Kofliak et. al., 2012). Vý–e uvedené skute nosti je možné považovat i za významné argumenty obhajující v–eobecný smysl hospodá ské politiky. K tomu je ov–em pot ebné poznamenat, že v podmínkách globalizované ekonomiky a prohlubující se nadnárodní integrace (ilustrativním p íkladem je Evropská unie) klasická národní hospodá ská politika, zejména v men–ích zemích, postupn ztrácí sv j p vodní smysl. Možným e–ením této situace je její racionální transformace do podoby strategické regionální politiky, akcentující v duchu konceptu *š think global, act local* jako permanentní priority integraci, adaptabilitu, konkurenceschopnost, vyváfenost a udrflitelnost spole enského rozvoje⁵.

4. Záv r

Vý–e popsané skute nosti p edstavuje novou výzvu nejen pro regionální ekonomii, ale i pro dal–í regionální v dy tj. ekonomickou geografii, sociologii a územní plánování. Zásadní otázkou je p edev–ím vytvo ení teoretického rámce komplexního strategického p ístupu k podpo e spole enského rozvoje chápaného jako sociální kontrakt slu itelný s dlouhodobými zájmy celé spole nosti (v etn systémových pojistek proti negativním institucionálním jev m jako je š klientelistická transformace ve ejných politik apod.). Tento integrativní koncept by m l položit principiální d raz zejména na následující t i kritéria: hospodá ský r st (pokládáný za hybnou sílu spole enského pohybu), kvalitu flivota (pokládánou za hlavní cíl spole enského pohybu) a udrflitelný rozvoj (pokládáný za ideální sm r spole enského pohybu). Vzhledem k v–eobecnému zpochybn ní vypovídací schopnosti ekonomických prognóz jsme v tomto kontextu p esv d ení, že prioritní strategickou otázkou dal–ího spole enského rozvoje není kvantifikace perspektivních r stových trend , nýbrfl optimalizace

⁵ Integra ní procesy p íspívají ke sniflování regionálních disparit na v–ech hierarchických úrovních a v dlouhodobém horizontu tak zvy–ují regionální konkurenceschopnost (Viturka, Pa il, 2013).

vzájemných vztah jeho hlavních komponent v duchu ideje harmonického rozvoje (viz nap . Territorial agenda EU 2020). Pokud pak jde o regionální politiku, považujeme v souladu s holistickým chápáním dlouhodobé udržitelnosti rozvoje (Hooling, 2001) za nezbytné položit hlavní d raz na vnit ní potenciál, propojenost a adaptabilitu a prioritním cílem je pak zabránit degradaci rozvojových schopností region .

Literatura

- [1] BAER, W., HARGIS, K., (1997). Forms of External Capital and Economic Development in Latin America: 1820-1997. *World Development*, vol. 25, iss. 11, pp. 1805-1820. DOI 10.1016/S0305-750X(97)00077-6.
- [2] CALDWELL, B., (2013). Of Positivism and the History of Economic Thought. *Southern economic journal*, vol. 79, iss. 4, pp. 753-767. ISSN 0038-4038. DOI 10.4284/0038-4038-2012.274.
- [3] COLANDER, D., (2005). The Future of Economics: The Appropriately Educated in Pursuit of the Knowable. *Cambridge Journal of Economics*, vol. 29, iss. 6, pp. 927-941. ISSN 0309-166X. DOI 10.1093/cje/bei078. DOI 10.1093/cje/bei078.
- [4] ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, (2014). *Encyclopædia Britannica Inc.*, [online] [cit. 2014-2-17]. Dostupné z: < <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/178400/economic-growth>>.
- [5] EUROPEAN UNION, (2011). *Territorial Agenda of the European Union 2020 - Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*. Agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development.
- [6] GO EV, P., (2005). Epistemologické problémy neoklasické ekonomie. *E-logos*. Dostupné z: < <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/miscellany/gocev105.pdf>>.
- [7] HOLMAN, R., (2013). *Ekonomie ó st edn pokro ilý kurz*. Praha: C. H. Beck.
- [8] HOLMAN, R., (2000). Ekonomie ó v da o chování lov ka. In *Ekonomika, právo a politika*, pp. 53-57.
- [9] HOOLING, C., (2001). Understanding the Complexity of Economic, Ecological and Social Systems. *Ecosystems*, vol. 4, iss. 5, pp. 390-405. ISSN 1432-9840. DOI 10.1007/s10021-001-0101-5.
- [10] KOVANDA, L., (2011). The future of economics ó four possible scenarios. *Politická ekonomie*, vol. 59, iss. 6, pp. 743-758. ISSN 0032-3233.
- [11] KUBISZEWSKI, I. et al., (2013). Beyond GDP: Measuring and achieving global genuine progress. *Ecological Economics*, vol. 93, pp. 57-68. ISSN 0921-8009. DOI 10.1016/j.ecolecon.2013.04.019.
- [12] KOFÍIAK, R., KRÁ , P., FLA TKA, F., KRÍÍO, P., (2012). GDP as the Only Indicator of EU Regional Policy? In *15th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita. pp. 19-27. ISBN 978-80-210-5875-0.
- [13] LUHMANN, N. , (1982). *The differentiation of society*. New York: Columbia University Press.
- [14] McDERMOTT, P., TAYLOR, M., (1982). *Industrial Organization and Location*. Cambridge: University Press Cambridge.
- [15] MEADOWS, D., RANDERS, J., MEADOWS, L., BEHRENS, W., (1972). *Limits to Growth*. New York: New American Library.
- [16] PRIGOGINE, I., STENGER, I., (1984). *Order out of Chaos. Man's New Dialogue with Nature*. London: Heinemann.
- [17] SAMUELSON P, NORDHAUS W., (1995). *Ekonomie*. Praha: Svoboda.
- [18] SEDLÁ EK, T., (2012). *Ekonomie dobra a zla*. Praha: Nakladatelství 65. Pole.
- [19] SINGH, R. B., (2000). Environmental consequences of agricultural development: a case study from the Green Revolution state of Haryana, India. *Agriculture, Ecosystems and Environment*, vol. 82, iss. 1-3, pp. 97-103. ISSN 0167-8809. DOI 10.1016/S0167-8809(00)00219-X.
- [20] SKOKAN K., (2004). *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis.
- [21] SEN, A., (1983). Development: Which Way Now?. *Economic Journal*, 372, pp. 745-762.
- [22] SMELSER, N., SWEDBERG, R. , (1994). *The handbook of economic sociology*. New York: Princeton University Press.
- [23] VITURKA, M. , (2010). New approach to evaluating disparities in the regional development. In *13th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita. pp. 25-32. ISBN 978-80-210-5210-9.
- [24] VITURKA, M., FÍÍTEK, V., KLÍMOVÁ, V., TONEV, P., (2011). Application of Microeconomic and Macroeconomic Approach to Evaluating Disparities in the Regional development. *Ekonomický asopis*, vol. 59, iss. 7, pp. 71-90. ISSN 0013-3035.
- [25] VITURKA, M., (2011). Integra ní teorie udržitelného regionálního rozvoje (p edstavení a aplikace). *Politická ekonomie*, vol. 59, iss. 6, pp. 794-809. ISSN 0032-3233.

- [26] VITURKA, M., WOKOUN, R., KREJ OVÁ, N., TONEV, P., fiÍTEK, V., (2013). The Regional Relationship between Quality of Business and Social Environment: Harmony or Disharmony? *Ekonomika a management*, vol. 16, iss. 2, pp. 22-40. ISSN 1212-3609.
- [27] VITURKA, M., PA IL, V., (2013). Some remarks to hierarchy of social systems. In *16th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita. pp. 102-108. ISBN 978-80-210-6257-3. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-6257-2013-12.
- [28] WALKER, R., (1989). A requiem for corporate geography: new directions in industrial organization, the production of place and uneven development. *Geografiska Annaler*, vol. 71, iss. 1, pp. 43-68. ISSN 0435-3684. DOI 10.2307/490506.
- [29] WIKIPEDIA, (2014). *The Free Encyclopedia*. [online] [cit. 2014-2-17]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Economic_development&oldid=595153012>.
- [30] fiÁK, M., (2006). *Hospodá ská politika*. Praha: VTEM.
- [31] fiÍTEK, V., KLÍMOVÁ, V., (2010). Disparities in economic level of regions NUTS 2 in European Union. In *13th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita. pp. 42-49. ISBN 978-80-210-5210-9.
- [32] fiÍDEK, L., (2007). *D jiny sv tového hospoda stvi*. Plze : Ale– en k.

P ísp vek byl zpracován v rámci projektu specifického výzkumu MUNI/A/0768/2013.